

KULTUR–SPRÅK–MEDIER

Självständigt arbete i fördjupningsämnet samhällsorienterande
ämnen

15 högskolepoäng, grundnivå

Religionsundervisningens utmaningar i ett mångkulturellt klassrum

The challenges for religious education in a multicultural classroom

Salah Malik
Rim Abbas

Grundlärarexamen med inriktning i årskurs 4–6,
240 högskolepoäng

2021-01-19

Examinator: Robert Nilsson Mohammadi

Handledare: Nils Andersson

Förord

I denna litteraturstudien har vi utgått ifrån frågeställningarna ”Vad säger forskningen om vilka utmaningar lärare möter i religionsundervisningen, i ett mångkulturellt klassrum?” samt ”Hur kan lärare bemöta dessa utmaningar, enligt forskning?”. Vi har granskat och gjort ett urval av källorna tillsammans medan bearbetningen av texterna har delats upp. Salah har analyserat Kittelmans avhandling och Lidhs studie, medan Rim har analyserat Brittons doktorsavhandling samt Sjöborgs vetenskapliga artikel. Detta är det enda moment i arbetet som skett individuellt. Vårt arbetssätt har varit via fysiska träffar och samtal via Zoom, där vi har skrivit de olika delarna tillsammans. Vårt samarbete har fungerat väldigt bra då vi dagligen kommunicerade och stöttade varandra. Vi tar ansvar som skriv par över allt som skrivits. Denna period har varit utmanande men samtidigt mycket lärorik och spännande.

Sammandrag

Denna studie är riktad till verksamma lärare och lärarstudenter för att uppmärksamma utmaningar som kan uppstå i religionsundervisningen med mångfald, och inspirera till olika didaktiska perspektiv som bemöter utmaningarna. Syftet med denna kunskapsöversikt är att undersöka utmaningarna som behandlats inom forskning i samband med religionsundervisningen i ett mångkulturellt klassrum, med målet att undersöka möjliga alternativ som tidigare forskning anser kan bemöta och hantera de utmaningarna som uppstår. Denna kunskapsöversikt kommer att besvara frågeställningarna:

- Vad säger forskningen om vilka utmaningar lärare möter i religionsundervisningen, i ett mångkulturellt klassrum?
- Hur kan lärare bemöta dessa utmaningar, enligt forskning.

Metoden som användes är en systematisk litteraturstudie där vi analyserat flertalet vetenskapliga artiklar, rapporter och avhandlingar genom sökningar i olika databaser för att besvara studiens syfte och frågeställningar. Utifrån vårt resultat av de vetenskapliga artiklarna och tidigare forskning kan vi se att läraren kan uppleva flera olika utmaningar inom religionsundervisningen i ett mångkulturellt klassrum. Enligt vår slutsats kan utmaningarna bestå av en rad olika faktorer, där elevens kulturella bakgrund och syn på religionen är en av de faktorerna, samtidigt som en lärares kompetens inom interkulturell pedagogik också spelar en avgörande roll i hanteringen av de utmaningarna som kan uppstå. Vilket kan gynna oss i vår framtida yrkesroll som religionslärare, då vi genom denna kunskapsöversikt skapar en medvetenhet om de utmaningar som kan uppstå inom religionsundervisningen, samt ger förslag på hur läraren kan hantera dessa utmaningar så att undervisningen anpassas till alla elever.

Nyckelord: *Interkulturell, mångkulturell, mångfald, religionsundervisning, utmaningar*

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Begreppsdefinition	6
2. Syfte och frågeställning	7
2.1 Syfte.....	7
2.2 Frågeställningar	7
3. Metod	8
3.1 Sökprocess	8
3.2 Sökord	9
3.3 Avgränsningar	9
4. Presentation av källor	10
5. Resultat	12
5.1 Religionens betydelse för eleverna	12
5.2 Livsfrågor i religionsundervisningen.....	14
5.3 Elevernas kulturella och religiösa bakgrund	15
5.4 Interkulturell pedagogik	16
5.5 Attityder och fördomar i det mångkulturella klassrummet	18
5.4 Studiebesök i religionsundervisningen.....	20
6. Slutsats och diskussion	22
6.1 Diskussion	22
6.2 Slutsats.....	24
6.3 Vidare forskning	26
7. Referenslista	27
8. Redovisning av databassökning	31

1. Inledning

Sverige har sedan ett antal decennier varit ett mångkulturellt land med olika kulturer, religioner, etniciteter och språk. Detta har inneburit ett pågående lärande i samhället som har sin grund i att leva och förstå ett samhälle som är präglad av mångfald. Formen, strukturen och denna ändrade situation av det nya samhället har fått andra utgångspunkter och utmaningar i skolans värld, inte minst gällande religionsundervisningen (Franck och Thalén, 2019).

Religionsundervisningen har förändrats genom att vara ett ämne som har handlat om att lära sig om världsreligionerna till att utveckla ett mångfaldsperspektiv som handlar om att utveckla en förståelse för de livsåskådningar som finns i samhället (Von Brömssen, 2003). Detta ställer krav på lärare att skapa förutsättningar för elever att utveckla kunskaper om hur en mångkulturell och mångreligiös samhällsgemenskap ska kunna förstärkas, för att främja ett pluralistiskt samhälle. I takt med att samhället har förändrats har utformningen på religionsundervisningen resulterat i mångkulturella klassrum och anpassats till att bemöta och hantera mångfalden. Von Brömssen (2003) lyfter fram att den mångkulturella skolan är ett rum som behöver innefatta frågor och diskussioner kring kultur, etnicitet och integration. Detta är även något som betonas i läroplanen Lgr11, och som lyfter fram att ”samhällets internationalisering ställer höga krav på människors förmåga att leva och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald” och att ”medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar” (Skolverket, 2017:5). Framväxten av mångfalden har fått konsekvenser för skolan och skapat nya möjligheter samt utmaningar för läraren (Von Brömssen, 2003).

Ämnet religionskunskap är ett speciellt ämne som kan upplevas vara personligt och känsloladdat, vilket kan vara en utmaning för läraren som ska undervisa i ämnet, främst i det mångkulturella klassrummet där åsikterna är många (Kittelman, 2015). Detta ställer också krav på lärarens didaktiska roll och att skapa ett bra klassrumsklimat som stärker gemenskapen (Osbeck, 2006). Elevens kulturella bakgrund och syn på religion är också några av de utmaningar en lärare kan bemöta i religionsundervisningen, samtidigt som läraren förväntas hantera elevers olika fördomar och attityder mot de olika religionerna, i syfte att förena och skapa en ömsesidig förståelse mellan dem.

1.1 Begreppsdefinition

Mångkulturellt

Mångkulturellt innefattar ”flera olika kulturer samt kulturyttringar, som ofta betonar positiva möjligheter” (NE.SE). I denna studie syftar begreppet på där flera etniska grupper med olika kulturer samlas i skolan och i undervisningen.

Interkulturellt lärande

Interkulturellt lärande beskrivs som ”dynamisk lärandeprocess där individen skaffar sig kunskaper och redskap som gör det möjligt att leva med och hantera kulturella skillnader inom ramen för ett demokratiskt och mångkulturellt samhälle” (NE.se, 2020). I denna studie används begreppet ”interkulturellt” som ett förhållningssätt för läraren att hantera mångfalden i klassrummet.

Utmaningar

Lifmarks (2010) doktorsavhandling som kommer att användas i denna litteraturstudie lyfter fram olika utmaningar som kan uppstå i det mångkulturella klassrummet. Vi kommer att använda begreppet ”utmaningar” i detta arbete i relation till de olika utmaningar som lärare kan möta i religionsundervisningen och som skapar svårigheter till en likvärdig undervisning i ett mångkulturellt klassrum.

2. Syfte och frågeställning

2.1 Syfte

Vår litteraturstudie har i syfte att belysa olika utmaningar som lärare kan bemöta inom religionsundervisningen i ett mångkulturellt klassrum, med målet att undersöka möjliga alternativ som tidigare forskning anser kan bemöta och hantera de utmaningarna som uppstår.

2.2 Frågeställningar

Denna litteraturstudie kommer att besvara frågeställningarna:

- Vad säger forskningen om vilka utmaningar lärare möter i religionsundervisningen, i ett mångkulturellt klassrum?
- Hur kan lärare bemöta dessa utmaningar, enligt forskning.

3. Metod

3.1 Sökprocess

För att besvara våra frågeställningar har vi använt oss av metoden systematisk litteraturstudie där vi granskat och analyserat olika typer av vetenskapliga texter. Enligt Eriksson Barajas et al. (2013) innebär en litteraturstudie att ”systematiskt söka, kritiskt granska och därefter sammanställa litteraturen inom ett valt ämne eller problemområde” (Eriksson Barajas et al. 2013, s. 33). Studien genomfördes enligt de steg som Eriksson Barajas et al. (2013) lyfter fram i enlighet med en systematisk litteraturstudie. Vår systematiska process påbörjades genom ett problem- och en frågeformulering, vilket Eriksson Barajas et al. (2013) menar är utgångspunkten i processen. Friberg (2017) lyfter även upp vikten av att utgå från frågeställningen i samband med sökprocessen för en strukturerad sökstrategi. Efter att ha begränsat problemområdet formulerades sökord som utgjorde grunden för litteratursökningen genom datasökning. Vår sökstrategi för att identifiera och undersöka relevanta vetenskapliga texter har varit användandet av databaserna ERIC, EBSCO, SwePub, Taylor & Francis och Libsearch. Vi har även använt oss av referenser från artiklar och tidigare uppsatser för att hitta fler relevanta källor som är relaterade till vårt ämne.

Våra urvalskriterier för att endast få fram granskade vetenskapliga artiklar och rapporter resulterade i att vi begränsade vår sökning till endast ”peer-review”, vilket enligt Eriksson Barajas et al. (2013) är ett krav vid systematiska litteraturstudier. Våra sökningar i de olika databaserna resulterade i många träffar, vilket gjorde att vi påbörjade en urvalsprocess för att få fram relevanta vetenskapliga artiklar och rapporter i förhållande till vår frågeställning samt syfte. Vi började med att läsa titlarna i träfflistan för att avgöra titlarnas relevans, därefter granskade vi sökresultaten genom att studera referenslistor, vilket Eriksson Barajas et al. (2013) framhåller som första steget när man hittat en intressant artikel som berör problemområdet. Det andra steget vi gjorde var att läsa sammanfattning/abstract för att få en överblick över materialet och för att kunna selektera centrala och styrande artiklar samt rapporter som är relevanta för vårt ämne, vilket resulterade i att vi valde artiklar som endast var relaterade till vårt syfte och frågeställning. Urvalsprocessen värderades och hanterades genom frågorna: Är artikeln vetenskapligt granskad? Är artikeln relevant utifrån frågeställningen? Är informationen fortfarande aktuell eller finns det nyare forskning på området? (För att få en översikt över de centrala artiklarna och avhandlingarna som valdes se på sidan 10).

3.2 Sökord

Sökningarna som gjordes via de olika databaserna genomfördes på svenska och engelska. Detta lyfter Friberg (2017) upp som en fördel då många forskningsresultat inom de olika databaserna förmedlas på engelska. Efter vi valt de sökord som skulle användas, byggdes sökord samlingen ytterligare genom synonymer. Detta lyfter Friberg (2017) upp som en fördel, då språket kan se annorlunda ut i de olika databaserna. Sökorden som användes i studien är: *Religion, mångkultur, religion och mångkultur, religion och utmaningar, religionsundervisning och religionsdidaktik, religious studies and multicultural, religion studies, religious education, islamophobia, diversity, intercultural*. Eftersom vårt syfte och vår frågeställning handlar om utmaningar inom religionsundervisning i ett mångkulturellt klassrum, kändes sökorden “religion”, “mångkultur”, “religionsundervisning och religionsdidaktik” som en naturlig samt logisk väg att påbörja vår sökning med. Vi utgick därför ifrån frågeställningen för att hitta relevanta sökord, genom att först plocka ut nyckelbegrepp som ligger till grund för de centrala begrepp som berörs i studien. Sökorden och sökresultaten övervägdes av huruvida de ansågs vara relevanta och lämpliga för vår kunskapsöversikt, vilket resulterade till vetenskaplig litteratur som handlade om religionsundervisning, mångkultur och didaktik. Detta är även något Friberg (2017) lyfter fram och menar att sökorden borde täcka det valda ämnesområdet. (Se bifogad sökmatris på sidan 31–32, för en mer detaljerad översikt över databas sökningarna).

3.3 Avgränsningar

Denna kunskapsöversikt är avgränsad för att endast gälla undervisning inom religionskunskap. Vi har valt att inte avgränsa till någon specifik årskurs eftersom vi anser att ämnet är relevant och angelägen för skolan i stort och kan appliceras i alla årskurser. Vi har även valt att avgränsa sökningen till att endast gälla forskning skriven under 2005–2020 för att få ett material som är så aktuellt som möjligt. Ytterligare en begränsning är att vi främst valt forskning inom Sverige, vilket begränsar det internationella perspektivet. Detta är pågrund av att ämnet vi behandlar i denna studie är ett brett ämne och kan därför se väldigt olika ut i jämförelser mellan olika länder.

4. Presentation av källor

I detta kapitel presenterar vi centrala källor som vi har använt oss av i denna kunskapsöversikt. Efter vår sökning har vi bestämt oss att titta närmare på följande vetenskapliga artiklar och avhandlingar.

Emotioner och värdegrundsarbete. Om lärare, fostran och elever i en mångkulturell skola (Emotions and Values Education: On Teachers, Ethics and Pupils in a Multicultural School) är en doktorsavhandling som är skriven av David Lifmark (2010). Genom att lyfta fram elevernas tankar och känslor i ett mångkulturellt klassrum där frågor och diskussion kring religiositet lyfts upp är ett fungerande arbetssätt för att motverka främlingsfientligheten. Detta är något som är centralt i Lifmarks avhandling i samband med hur lärare arbetar med läroplanens värdegrundsuppdrag. Denna avhandling gav oss ett tydligare perspektiv kring olika faktorer som kan uppstå i religionsundervisningen för både lärare och elever.

Att möta det levda: möjligheter och hinder för förståelse av vad levd religion i en studiebesöksorienterad religionskunskapsundervisning (Facing the Lived. Opportunities and barriers for understanding lived religion in field visit-oriented RE-teaching) är en doktorsavhandling skriven av Thérèse Britton (2019).

Avhandlingen lyfter främst upp fältbesöksorienterad religionsundervisning som ett didaktiskt perspektiv som kan bidra för eleverna till en ökad förståelse av levd religion. Britton lyfter även fram hur religionsundervisningens betydelse varierar beroende på bland annat elevernas bakgrund och religiösa ställning. Britton skriver att religionsämnet inte intresserar så många elever. Dels anser de ”sekulära” elever att religion är något omodernt och som berör ”de andra” och dels anser de elever med religiös koppling att de inte känner igen sin egen tradition av det som lärs ut i religionsundervisningen. Denna avhandling berör främst elevperspektivet som en utmaning i religionsundervisningen med mångfald.

Religionsutbildning och interkulturell förståelse: undersöka religionens roll för gymnasieelevernas attityd till RE (Religious education and intercultural understanding: examining the role of religiosity for upper secondary students' attitudes towards RE) är en artikel skriven av Anders Sjöborg (2012). Med hjälp av kvantitativa och kvalitativa resultat från elevundersökning och ett nationellt perspektiv lyfter Sjöborg fram vilka attityder gymnasieelever har till religiös och kulturell mångfald i relation till religionsundervisningen. Denna studie gav oss ett tydligt elevperspektiv kopplat till religionsundervisningen.

Religious Education in Contemporary Pluralistic Sweden är en doktorsavhandling skriven av Karin Kittelmann Flensner (2015). Avhandlingen lyfter fram olika perspektiv och synvinklar på religionsundervisningen. Kittelmann (2015) lyfter främst upp religionsämnet som ett ämne som ska förhålla sig till kunskap i ett pluralistiskt samhälle, men som samtidigt ska behandla ämnets många ifrågasatta frågor i ett samhälle som kännetecknas av sekularitet och mångfald. Vi har använt oss av denna doktorsavhandling för att förstå elevers synsätt på ämnet religion och vilka skillnader det finns mellan deras olika perspektiv på religion, samt vad det skapar för utmaningar inom religionsundervisningen.

Representera och bli representerad - Elever med religiös positionering talar om skolans religionskunskapsundervisning är en studie skriven av Carina Holmqvist Lidh (2016). Lidh (2016) lyfter fram i sin empiriska studie hur studenter som positionerar sig inom en religiös tradition talar om skolans religiösa utbildning. Studien behandlar mötet mellan undervisningsinnehållet och elevernas upplevelse av sin egen religiösa tro och tradition, samt upplevelsen kring att vara representant för sin egen tradition i klassrummet. Denna studie har varit understödande för vår kunskapsöversikt då den lyfter fram elevers perspektiv till religionsämnet vilket ger en mer nyanserad bild i relation till religionsämnet i ett mångkulturellt klassrum.

5. Resultat

I resultatdelen redogör vi vad tidigare forskning har lyft upp för utmaningarna som kan uppstå inom religionsundervisningen i det mångkulturella klassrummet samt de alternativ som enligt tidigare forskning lyfter fram för att bemöta de utmaningar som kan uppstå. Detta kommer vi göra genom följande rubriker:

“Religionens betydelse för eleverna” - “Livsfrågor i religionsundervisningen”.

“Elevernas kulturella och religiösa bakgrund”- “Interkulturell pedagogik”

“Attityder och fördomar i det mångkulturella klassrummet” - “Studiebesök i religionsundervisningen”

5.1 Religionens betydelse för eleverna

Vad betyder religion för barn egentligen och vilka utmaningar kan det skapa för en lärare i ett mångkulturellt klassrum, där elever kan ha många olika uppfattningar om vad religion är och vilka bakgrundsfaktorer som påverkar deras olika uppfattningar av religion? Följande frågor kommer i detta kapitel beröras samt besvaras.

Enligt en studie från Kittelmann (2015) har barn och elever olika uppfattningar om vad religion är. En del barn som deltog i studien såg religion som något privat och personligt medan andra barn såg det som ett socialt konstruerat fenomen. En intressant aspekt i studien var, för de barn som ansåg religion som ett socialt fenomen, var religion ett sätt att spegla och betrakta livet på, där man antingen omfamnade den eller var kritiska mot det. Men vare sig om de var kritiska mot eller omfamnade religionen, så uppfattade barnen i studien att religiösa frågor och frågor om olika trosuppfattningar var väldigt intressanta att diskutera samt reflektera över (Kittelmann, 2015). Det var frågor som handlade om Gud, paradiset, döden och andra andliga krafter. Många av barnen i studien berättade även om sina egna religiösa upplevelser och för de barn som var religiösa eller hade någon form av trosuppfattning, var religion något som skapade en känsla av trygghet och styrka, samtidigt som de gav dem en moralisk vägledning mellan de goda och de onda (Kittelmann, 2015).

Religionen gav dem också en känsla av tillhörighet och en känsla av att de var en del av ett större sammanhang, där de kände en gemenskap och en grupptillhörighet (Kittelmann, 2015). Men det

fanns även en stor grupp barn som kände att religionen inte hade någon betydelse alls och tyckte inte den hade någon påverkan i deras liv.

Kittelmann (2015) menar att demografiska förändringar i förhållande till migration och en ökad mångfald mellan etnicitet, kultur och religion påverkar hur barn och ungdomar förhåller sig till religion. Enligt Kittelmann (2015) så är barn mer sekulära och har mindre religionstillhörigheter i de områdena i Europa, som inte har upplevt en demografisk förändring med migration och som saknar en bred mångfald i etniciteter, kulturer och religioner. Detta är även något som Willander (2019) skriver i sin rapport ”Sveriges religiösa landskap”, att nära tjugo procent av Sveriges befolkning är födda utomlands och en följd av den ökade migrationen har lett till en ökad religiös mångfald i vårt samhälle, vilket också kan speglas i våra skolor och klassrum.

I de skolor som ligger i områden med en bredare mångfald i etnicitet, kultur och religioner, finns en bredare mångfald av religionstillhörigheter bland eleverna än i de skolor som ligger i områden som inte har en blandad befolkning (Willander, 2019). Detta kan vara en utmaning för lärarna som arbetar i en skola med en bred mångfald i religion, då Gustavsson (2013) menar att det ställer högre krav på lärarna att skapa en förståelse mellan elevernas olika religionstillhörigheter och trosuppfattningar. Enligt Kittelmann (2015) kan klassrum med elever som har ursprung från olika länder och med olika religiösa och kulturella tillhörigheter vara en stor utmaning. Detta kräver enligt Kittelmann (2015) utvecklade strategier för att föra utvecklande och lärande samtal om mångfald och religion eftersom tros tillhörigheten och åsikterna är många. Samtidigt lyfter Von Brömssen (2003) fram att den mångkulturella skolan ses ofta som något positivt i relation till den religiösa mångfalden. Von Brömssen (2003) menar att elever får möta olika kulturer och erfarenheter i ett mångkulturellt klassrum vilket kan hjälpa elever att förstå människors olikheter och som blir en tillgång till ökad kunskap.

I detta kapitel har vi lyft fram religionens betydelse för eleverna som en utmaning för läraren och svårigheten för läraren att möta elevernas skilda uppfattningar inom religion. I nästa kapitel kommer vi lyfta upp hur en lärare kan bemöta elevernas skilda uppfattningar inom religion, där vi bland annat kommer lyfta upp ett alternativ för lärarna att planera undervisningen med utgångspunkt i livsfrågor, i syfte att förena och skapa en ömsesidig förståelse mellan eleverna i det mångkulturella klassrummet.

5.2 Livsfrågor i religionsundervisningen

Enligt kursplanen i religionskunskap har undervisningen i syfte att skapa en ömsesidig förståelse mellan människor i ett samhälle präglad av mångfald och enligt Skolverket (2017) skapas det bland annat genom att ge eleverna kunskaper om de olika religionerna och livsåskådningar. Vare sig det kommer till religion eller andra livsåskådningar så är det viktigt att en lärare uppmärksammar elevernas frågor och reflektioner och bemöter dem med kunskap, då Falkevall (2010) menar i sin doktorsavhandling att en persons uppfattningar om religion och andra viktiga livsfrågor kan ändras beroende på nya kunskaper och erfarenheter som personen får. Detta kan innebära att en lärare kan ha en betydande roll för hur en elev förhåller sig till religion och andra livsfrågor. Samtidigt skriver Gustavsson (2013) i sin doktorsavhandling att barn pratar hellre med sina kamrater om religion och religiösa frågor än med sin familj eller andra vuxna, vilket då också kan vara viktigt att en lärare tänker på att förmedla en god bild och skapa en förståelse mellan alla elevers olika religionstillhörigheter.

Falkevall (2016) menar att det kan vara en fördel för läraren att planera sin undervisning med en utgångspunkt i olika livsfrågor, då enligt den ”*Nationella Utredningen (Nu-03)*”, visade att diskussion gällande olika livsfrågor väcker ett stort intresse bland barn och unga. Livsfrågor om kärlek, lycka och kamratskap var eleverna mest intresserade av, då de kunde lättare relatera och spegla sin livsvärld till dem. Utredningen visade även att många elever tycker att det är för lite undervisning i livsfrågor gällande dagens religionsundervisning. Vilket kan innebära ett problem i ett mångkulturellt klassrum, då livsfrågor i religionsundervisningen berör alla religioner och livsåskådningar och risken för elever ska uppleva de konstiga och annorlunda inom de andra religionerna kan minska om läraren utgår från livsfrågor som finns inom varje religion (Falkevall, 2010). Detta gör att läraren kan fokusera på det gemensamma inom varje religion, vilket också kan förena elevernas olika religionstillhörigheter och på så sätt skapa en ökad förståelse mellan dem, istället för att fokusera på de mer fakta baserade lärandet som en del religionslärare fortfarande utgår ifrån (Lidh, 2016).

Falkevall (2010) menar att det kan även innebära en utmaning för läraren att undervisa om livsfrågor om läraren själv inte är förberedd och bearbetat dessa livsfrågor. Enligt en studie i Falkevalls doktorsavhandling svarade olika lärare att de saknades utbildning inom livsfrågor och enligt Falkevall (2010) är detta ett problem, då livsfrågor har en betydande roll inom religionsundervisningen.

I detta kapitel har vi lyft fram religionens betydelse för eleverna som en utmaning samt gett alternativ på hur en lärare kan bemöta de utmaningarna som kan uppstå i förhållande till det. I nästa kapitel kommer vi att presentera en annan stor utmaning inom religionsundervisningen i det mångkulturella klassrummet, vilket är elevernas kulturella och religiösa bakgrund. Enligt Lifmark (2010), spelar elevernas bakgrund en stor roll i de utmaningar som kan uppstå under religionsundervisningen i det mångkulturella klassrummet.

5.3 Elevernas kulturella och religiösa bakgrund

Enligt Kittelmann (2015) är religionskunskap ett speciellt ämne eftersom många elever har en personlig relation till ämnet genom förkunskaper eller personliga erfarenheter. Samtidigt menar Kittelmann (2015) att det kan finnas många elever som saknar erfarenheter och kunskap från det egna livet kopplat till religion och traditioner i icke-religiösa hem. Detta är även något som Britton (2019) lyfter upp och menar att många svenska elever inte har några personliga religiösa erfarenheter, och tyder på att orsaken är på grund av det sekulariserade samhället. I sin doktorsavhandling lyfter Lifmark (2010) upp att en av de bidragande faktorerna till utmaningarna som kan uppstå i ett mångkulturellt klassrum handlar om elevernas kulturella bakgrund och på grund av deras individuella bakgrund menar Lifmark (2010) att det kan vara svårt för eleverna att förstå och relatera till religionsämnets innehåll.

Skeie (2017) lyfter fram att skolan har utvecklats idag till en mötesplats där elever med många olika kulturella och religiösa bakgrunder möts. Enligt Franck och Tahlén (2019) kan graden av religiös mångfald bland eleverna och deras religiösa kulturer i klassrummet variera. Det finns klassrum i den svenska skolan som kan vara homogena, där majoriteten är sekulära, kulturellt kristna elever. Det kan även finnas klassrum som domineras av elever med muslimsk bakgrund, sekulära muslimer eller med andra bakgrunder som lärare inte har erfarenhet av. Mångfalden som finns bland eleverna och deras religionsrelaterade bagage kan skapa stora möjligheter med även skillnader och utmaningar i klassrummet. Britton (2019) beskriver att det kan ske klyftor i klassrummet då en del elever positionerar sig och blir positionerade i klassrummet. Britton (2019) menar att det finns elever i klassrummet som positionerar sig inom en religiös tradition, men som inte känner igen den när de möter den i religionsundervisningen. Samtidigt tenderar religionsundervisningen att handla om ”de andra” för de elever som inte positionerar sig inom en religiös tradition. Lidh (2016) lyfter fram i sin studie att elever som positionerar sig inom en religiös tradition kan användas som en resurs i religionsundervisningen, där läraren kan utgå från

elevens erfarenheter. Detta menar Lidh (2016) kan vara en fördel i undervisningen, men samtidigt visar studien att alla elever inte känner att klassrummet är en trygg miljö att kunna dela med sig av sin kulturella bakgrund och religiösa erfarenheter. Studien visar även att majoriteten av eleverna inte upplever en positiv erfarenhet eller inställning till att vara en talesperson för sin religion på grund av rädsla och utsatthet. Detta menar Lidh (2016) kan bero på läraren och klasskamraternas yttrande om den religion och tradition elever positionerar sig inom. Detta är även något som Moulin (2011) påpekar och menar att, beroende på skolmiljön kan elever med religiös positionering behandlas annorlunda. Detta är även något som Karlsson (2019) lyfter upp i sin studie och menar på att elever som positionerar sig inom en religiös tradition tenderar under religionsundervisningen att framställas som annorlunda. Detta menar Karlsson (2019) är på grund av den sekularistiska religionskunskapsundervisningen som präglas i de svenska skolorna. Liknande resultat lyfts upp i Kittelmanns (2015) studie som visar att elever med icke religiös positionering framställs som neutral, vilket Kittelmann (2015) menar är något som leder till grupperingar och skapar utmaningar för lärare att samtala i under religionskunskapsundervisningen. Detta är även något Lidh (2016) lyfter fram att en av lärarnas största utmaningar i ett mångkulturellt klassrum är att få alla elever att känna sig inkluderade och engagerade av religionsundervisningen, samt att förstärka gemenskapen snarare än att förstärka skillnaden mellan de religiösa och det sekulära eleverna. Eftersom vi idag har mångkulturella klassrum med elever som har olika typer av kulturella och religiösa bakgrunder, har Osbeck (2006) identifierat en utmaning kopplat till religionsundervisningen i mötet med det mångkulturella klassrummet, vilket är att religionsdidaktiken kontinuerligt under hela 1900-talet har förändrats. Från att tidigare undervisat om de stora världsreligionerna undervisar lärarna idag elever som representerar dessa religioner i klassrummet.

Detta är något vi kommer gå djupare in på under nästa kapitel, där vi kommer lyfta fram bland annat interkulturell pedagogik som ett alternativ tillsammans med annan tidigare forskning som en lärare kan använda sig av för att bemöta de utmaningar som lyfts under detta kapitel.

5.4 Interkulturell pedagogik

Von Brömssen (2003) lyfter fram att mångfalden bland elever skapar en bakgrundsfaktor för lärandet och betonar vikten av att fokusera på mångfalden i en skolkontext. Von Brömssen (2003) menar på att läraren som undervisar i ämnet religionskunskap behöver vara medveten och förhålla sig till elevernas religionsrelaterade bagage, eftersom eleverna inte är tomma blad när de möter religionsundervisningen i skolan. Detta är även något som har stöd i läroplanen Lgr11 för

grundskolan. Utifrån vad som sägs i läroplanen så ska undervisningen “främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper” (Skolverket, 2017:6). Eftersom eleverna har olika erfarenheter, bakgrund och religionsbagage framhäver även Lifmark (2010) att undervisningen kan bli problematisk om inte elevernas erfarenheter får utrymme. Lahdenperä (2010) lyfter även fram att eleverna lär sig att vi alla är olika genom att läraren låter eleverna se likheterna i möten med andra religioner och kulturer ger en möjlighet för eleverna och läraren att lära av varandra. Lahdenperä (2010) menar även att genom diskussioner där olika kulturella värderingar lyfts fram, främjar elevens uppfattning och förståelse för likheter och olikheter, samt underlättar för eleverna om innehållet knyts an till deras erfarenheter och bygger på något de kan relatera till.

Karlsson (2014) lyfter fram interkulturell pedagogik i sin avhandling, som ett förhållningssätt som bemöter de utmaningar som kan uppstå i ett mångkulturellt klassrum. Den interkulturella pedagogiken menar Karlsson (2014) bygger på att skapa en förståelse för mångfald genom reflektion, lyhördhet och förståelse inför ”de/de andra”. Genom att tillämpa interkulturell pedagogik bygger undervisningen på interaktionen mellan eleverna där likheter och olikheter lyfts fram, och där vikten läggs på att eleverna accepterar och respekterar varandras olikheter. Karlsson (2014) menar även att utifrån våra egna perspektiv och erfarenheter har vi lättare att förstå ”de andra”, vilket kan skapa en möjlighet i ett mångkulturellt klassrum med den interkulturella pedagogiken. Enligt Karlsson (2014) kan även interkulturell religionsundervisning resultera i att eleverna framställs som kosmopolitiska medborgare i mening av acceptans för andra religioner och kulturer, vilket främjar även elevernas utveckling till empatiska individer.

Interkulturell kompetens har enligt Lorentz (2013) en betydande roll för elever och är nödvändig för dagens mångkulturella skola. Lorentz definierar begreppet interkulturell kompetens genom att beskriva den på följande sätt, “interkulturell kompetens är förmågan att effektivt kommunicera i interkulturella situationer och att kunna förhålla sig till en mångfald av kulturella kontexter” (Lorentz, 2013:99). Lorentz (2013) lyfter fram interkulturell kompetens som består av tre delar. Kommunikativ kompetens är den första delen som innebär att lärare har kompetens att samtala med elever som har sina egna kulturella mönster att kommunicera på. Genom att läraren förmedlar förståelse om det som sägs och görs mellan olika kulturella kommunikationsstrukturer menar Lorentz (2013) kan resultera i att ett “vi-språk” skapas och känsla för gemenskap, för eleverna i det mångkulturella klassrummet. Den andra delen som Lorentz (2013) lyfter fram är den sociala kompetensen. Lorentz (2013) menar att denna kompetens uppnås genom att skapa en

förståelse av hur det postmoderna samhället påverkar exempelvis identitet. Vidare menar Lorentz (2013) att lärarens kunskap om elevernas kulturella bakgrunder som formar elevernas identiteter är nödvändig i ett mångkulturellt klassrum för att kunna hantera de konflikter som kan uppstå som exempelvis rör diskriminering (Lorentz, 2013). Medborgerlig kompetens är den tredje delen som Lorentz (2013) lyfter upp och som innebär “ett regelverk om hur vi på ett demokratiskt sätt ska kunna leva tillsammans i vårt samhälle” (Lorentz, 2013:109). Lorentz (2013) menar att det är viktigt att lärare diskutera och skapar en gemensam värdegrund för att motverka ett “vi och dem” tänkande. Enligt Lorentz (2013) inverkar och påverkar de tre kompetenserna varandra, och en lärare är beroende av att integrera kompetenserna för att erhålla interkulturell pedagogisk kompetens. Även Lahdenperä (2018) lyfter fram interkulturell pedagogisk kompetens och menar på att läraren kan skapa bättre förutsättningar i den mångkulturella verksamheten. Vidare menar Lahdenperä (2018) för att kunna skapa öppen och inkluderande lärmiljö bör pedagogens intentioner i den interkulturella pedagogiska kontexten vara att bemöta eleverna som unika individer.

Kapitlet har lyft fram hur läraren kan bemöta de utmaningar som kan uppstå i förhållande till elevernas kulturella och religiösa bakgrund, där vi bland annat har lyft upp interkulturell pedagogik och interkulturell kompetens som ett alternativ för lärare att förhålla sig till i religionsundervisningen i det mångkulturella klassrummet. Vidare kommer vi i nästkommande kapitel fördjupa oss i elevernas attityder och fördomar som är en utmaning som kan kopplas till religionsundervisningen.

5.5 Attityder och fördomar i det mångkulturella klassrummet

Det finns stora skillnader gällande elevernas attityder till ämnet religionskunskap, vilket även är en utmaning som kan kopplas till religionsundervisningen i det mångkulturella klassrummet. Moulin (2011) lyfter fram denna svårighet och beskriver att en del elever redan har erfarit vissa attityder till religion vid ung ålder eftersom det finns människor i samhället som har negativ inställning till olika religiösa traditioner. Vidare lyfter Moulin (2011) fram att detta återspeglas hos eleverna och påverkar deras uppfattning och attityd inom religionsämnet. Även Pettersson (2006) instämmer att flertalet faktorer påverkar elevers attityd till religion och religionskunskapsämnet

och menar framförallt att det sekulariserade samhället i Sverige idag, påverkar elevernas inställning till religionsämnet.

Sjöborg (2012) lyfter även fram elevernas attityd till religionsämnet och hänvisar till forskning som menar på att det finns stora skillnader mellan de elever som har en koppling till en viss religion eller är religiösa och de elever som saknar en religiös koppling. Denna skillnad lyfter Sjöborg (2012) upp med syfte i att undersöka hur religionsundervisningen påverkas av elevernas religiositet. Sjöborg (2012) lyfter fram att elevernas religiositet tydliggörs i elevernas synsätt och attityd till religionsundervisningen. Den grupp elever som saknar en religiös koppling ser religionsämnet som en möjlighet att utveckla kunskaper om de olika religionerna, men uppvisar även en sekulär ställning emot religion. Elever med religiös koppling eller som själva är religiösa ser religionsämnet i skolan som en möjlighet att möta andra trosuppfattningar och en slags resurs för den egna identitetsutvecklingen. Den grupp elever med religiös koppling visar även ett större intresse och engagemang för religionsundervisningen, vilket Sjöborg (2012) menar kan resultera i att elever med egna erfarenheter kan lättare förstå och relatera till ämnet. Detta är även något som Lifmark (2010) instämmer i sin avhandling och menar att elever som saknar en religiös koppling upplever svårigheter i ämnet religionskunskap eftersom ämnet är svår att relatera till. Enligt den forskning Sjöborg (2012) hänvisar till drar Sjöborg slutsatsen att elevernas attityd till religion och religionsämnet i den svenska skolan kan skapa ett ”vi och dem”.

Olika fördomar mot olika religioner livsåskådningar är ytterligare en utmaning som lärare kan möta i det mångkulturella klassrummet under religionsundervisningen. Lifmark (2010) menar att det kan uppstå olika kränkande behandlingar och diskrimineringar i klassrummet av och bland elever med fördomar. Detta är något som strider mot skolans värdegrundsuppdrag och som kräver olika verktyg för lärare att arbeta mot sådana tillstånd, (Lifmark 2010). Ramarajan och Runell (2007) lyfter även upp i sin studie om fördomars påverkan i ett mångkulturellt klassrum och hur olika utmaningar kan uppstå när de olika kulturella och religiösa bakgrunderna möts bland eleverna. Ramarajan och Runell (2007) menar även att fördomarna inte främjar undervisningens syfte som enligt Lgr 11 handlar om att utveckla en förståelse om människor i världen, utan på sikt hindrar elevernas kunskapsutveckling.

Kittelmann (2015) och Moulin (2011) redogör för forskning där man påvisat att det finns trender bland en del lärare att antingen liberalisera och romantisera olika religioner och bland dessa även islam, eller att förstärka redan befintliga fördomar. Forskning om svensk religionskunskap har

påvisat att en del lärare känner en viss osäkerhet kring islam inom religionsundervisningen. Detta då islam är den religion som upplevs ge elever mest negativa associationer och får mest kritik av eleverna, men å andra sidan är islam mest tabubelagd att kritisera bland elever och särskilt inför praktiserande och troende muslimska elever. Likaså skriver Franken (2017) att vissa lärare till och med uppträdde försiktigt i klassrummet, i synnerlighet kristna lärare. Von Brömssen (2013) visar även i sin avhandling att fördomar påverkar religionsundervisningen. Likt Sjöborg (2012) resonemang visar studien att elever med muslimsk bakgrund har ett större intresse av att diskutera religion och genus än de andra eleverna.

Von Brömssen (2013) menar att elever med muslimsk bakgrund tvingas att diskutera ämnet mer än andra elever på grund av media och fördomars påverkan. Detta då elever som har en religiös tillhörighet känner ett behov av att försvara sin religion mot påståenden som exempelvis kvinnosynen inom islam, kopplingen mellan islam och terrorismen, omskärelse och andra livsåskådningar som är omdiskuterade i media. Detta bekräftas av Berglund (2013) som beskriver att islam är den religion som globalt utsätts för mycket negativitet från media där vi ständigt möts av bilder där muslimer framställs som terrorbenägna, kvinnoförtryckande och illiberala. Detta blir en utmaning för religionskunskapslärare som ska lära och utbilda eleverna att ha en ömsesidig förståelse och respekt för varandras olikheter samtidigt som många av eleverna har med sig ett personligt bagage hemifrån, oavsett om det är färgat av media, föräldrar eller andra påverkansfaktorer.

I detta kapitel har vi fördjupat oss i elevernas attityder och fördomar som två bakgrundsfaktorer som kan vara en utmaning för läraren att förhålla sig till i religionsundervisningen i ett mångkulturellt klassrum, samt hur elevernas religionsrelaterade bagage kan färga av sig i religionsundervisningen. I nästkommande kapitel kommer vi att lyfta fram alternativ på hur en lärare kan bemöta de utmaningarna genom att till exempel arbeta med studiebesök i sin undervisning för att uppnå en god religionsundervisning.

5.4 Studiebesök i religionsundervisningen

Enligt Lidh (2016) är fakta och högtider något som läraren fokuserar mycket på i religionsundervisningen, vilket kan medföra negativa konsekvenser då eleverna uppfattar ämnet som något omodernt. Lidh (2016) menar även att elever med religiös bakgrund upplever att läromedlet framhäver stereotypiska uttryck och uppger ingen rättvis bild om de olika religionerna.

Enligt Lidh (2016) behöver läraren lyfta upp religionen som något mer än bara det historiska, och menar på att läraren behöver knyta an till det nutida samhället med grund i elevernas erfarenhet och bakgrund. Lidh (2016) påpekar även att gemenskapen är en viktig del inom religion och att eleverna behöver på så sätt inte endast läsa om religion utan även få uppleva det.

I sin doktorsavhandling lyfter Britton (2019) upp religionsdidaktiska möjligheter och utmaningar med levd religion, och med det menar Britton (2019) att förstå religion som en integrerad del av samhället. Britton (2019) beskriver att ett bra och effektivt verktyg för pedagogen, är att utveckla en fördjupad förståelse kring den religiösa praktiken genom att ta med eleverna på studiebesök. Samtidigt menar Britton (2019) att det kan vara en utmaning för läraren att arbeta med studiebesök, då det är en metod som både kan ha en positiv och negativ inverkan på undervisningen. Britton (2019) menar att studiebesök kan bidra till att elever utvecklar en förståelse för religiösa människors konkreta bakgrund och erfarenheter. Vidare förklarar Britton (2019) att elevernas fördomar och stereotypa uppfattningar kan försvinna eller bekräftas i samband med ett studiebesök. Samtidigt menar Britton (2019) att studiebesök är ett arbetssätt som ger läraren möjlighet att arbeta mot elevernas olika fördomar och föreställningar. I samband med studiebesök lyfter Britton (2019) upp att eleven lär sig nya saker om sig själv genom att få nya perspektiv som inte är från undervisningen eller hemmet. Både Britton (2019) och Lidh (2016) är enade om att uppleva och möta religionen i verkligheten är ett tillfälle för eleverna att skapa och förstärka gemenskapen. Britton (2019) betonar även vikten av för- och efterarbetet med studiebesöket. Att förbereda eleverna i samband med studiebesöket menar Britton (2019) underlättar inläringen samtidigt som det kan skapa ett avstånd från eleverna, då förberedelserna kan signalera ett möte med det annorlunda. Britton (2019) föreslår att vikten läggs på efter arbetet och att läraren fördjupar elevernas kunskap genom att relatera till eleverna i samband med studiebesöket.

Sammanfattningsvis kan vi utifrån resultatet av den tidigare forskning se att det finns en rad olika utmaningar och svårigheter som kan uppstå för religionsläraren i ett mångkulturellt klassrum. Vi kan se att religionsundervisningen i mångkulturella klassrum står inför stora utmaningar som vi har presenterat, men att det finns olika alternativ för läraren att bemöta de utmaningarna som kan uppstå. Genom att till exempel arbeta med livsfrågor i undervisningen för att förena och skapa förståelse för de skilda uppfattningarna mellan eleverna, samtidigt som interkulturell pedagogik kan fungera som ett förhållningssätt att bemöta elevernas olika kulturella och religiösa bakgrunder samt att arbeta med studiebesök för att motverka fördomar och stereotypa uppfattningar som kan uppstå mellan elevernas olika religionstillhörigheter.

6. Slutsats och diskussion

I detta kapitel kommer vi att diskutera frågeställningarna med hjälp av det resultat vi har presenterat under resultatdelen. Vidare kommer vi att diskutera resultatet i relation till professionen och belysa vilka konsekvenser som resultatet har för den kommande yrkesprofessionen. Slutligen kommer vi att presentera vår slutsats och redogöra ett förslag om vidare forskning kring detta ämne.

6.1 Diskussion

Vi kommer under detta kapitel diskutera våra viktigaste resultat i förhållande till vår studie och enligt den tidigare forskning vi analyserat. Vi kan se ett gemensamt mönster från tidigare forskning vi lyft fram att mångfalden i klassrummet skapar utmaningar inom religionsundervisningen vilket både, Kittelmann (2015) och Lidh (2016) är överens om. Vi kan också se en gemensam nämnare från vår forskning, att en utgångspunkt för lärarna inom religionsundervisningen i det mångkulturella klassrummet ska främst handla om att bemöta de utmaningarna genom en undervisning som förenar och skapa förståelse mellan elevernas olika bakgrunder. Vilket vårt resultat av tidigare forskning visar genom att arbeta med främst tre olika metoder i undervisningen. Det är att planera sin undervisning med allmänmänskliga livsfrågor som förenar och skär igenom alla religioner (Falkevall, 2010), interkulturell pedagogik som bemöter elevernas olikheter (Karlsson, 2014) samt arbeta med studiebesök i undervisningen för att motverka elevernas fördomar och stereotypa uppfattningar (Britton, 2019).

Vår litteraturstudie har i syfte att belysa olika utmaningar som lärare kan bemöta inom religionsundervisningen i ett mångkulturellt klassrum, med målet att undersöka möjliga alternativ som tidigare forskning anser kan bemöta och hantera de utmaningarna som uppstår.

Utifrån vår litteraturstudie kan vi se vikten av att man som lärare har en förståelse för vilka utmaningar som elevernas bakgrunder kan föra med sig in i klassrummet. Eftersom mångkulturella klassrum kan rymma elever från olika världsreligioner men även elever med obefintlig religiös bakgrund, är det viktigt att man som lärare respekterar olikheterna som

eleverna för med sig in i klassrummet och är medveten om hur känsligt ämnet kan vara, vilket även Kittelmann (2015) tyder på.

För en del människor, särskilt i ett sekulariserat samhälle som Sverige tar religionen liten eller ingen plats i hemmet, men för många svenskar med annan bakgrund har religionen en central del i hemmet och mycket av vardagen kan vara präglad av både religion och traditioner. Att ämnet därför kan vara känsligt för en del elever är därför naturligt om än väntat, särskilt då Berglund (2013) och Von Brömssen (2013) är överens om att exempelvis islam är mer frekvent utsatt för negativitet i media än andra världsreligioner och eleverna som är muslimer har kanske upplevt eller hört i föräldrahemmet negativitet och känt behovet att försvara sin religion. Som vi tidigare har skrivit kan graden av religiös mångfald bland eleverna variera och det är därför viktigt för läraren att vara medveten om hur läraren ska förhålla sig till att bemöta de olika typer av utmaningar och svårigheter som kan uppstå inom religionsundervisningen i mångkulturella klassrum.

I ett klassrum där majoriteten är sekulära elever, kan religionen ha en mindre betydelse för eleverna som i många fall saknar en anknytning till ämnet som vi presenterat i resultatdelen (Kittelmann, 2015). Utmaningen i ett sådant klassrum är att skapa ett engagemang bland eleverna för att få till intressanta och lärorika diskussioner. Ytterligare utmaningar i ett klassrum där majoriteten är sekulära är att de fåtal elever som har en annan trosuppfattning och tillhörighet är så få till antalet att man känner sig underlägsen i klassrummet och väljer att därför inte delta i diskussioner eller att ifrågasätta fakta eller påståenden som läraren framför i undervisningen.

I jämförelse i den andra delen av spektrumet har vi ett mångkulturellt klassrum där eleverna har olika trostillhörigheter med stark anknytning till religionen både från hemmet, och omgivningen. Dessa elever har enligt Kittelmann (2015) större intresse av att diskutera religiösa frågor oavsett om man är kritisk mot eller omfamnar religionen. Här blir utmaningen i klassrummet för läraren att stötta eleverna i att föra konstruktiva och utvecklande diskussioner utan att kränka eller diskriminera sin klasskamrat även om man inte delar samma åsikter. Utmaningen blir även att lära eleverna att reflektera kring livsfrågor ur ett samhällsvetenskapligt perspektiv och förhålla sig till de svenska demokratiska värderingarna där fri åsiktsbildning och självständigheten präglar samhällets uppbyggnad. Detta är även något som Lifmark (2010) tar upp och poängterar att kränkande behandlingar mellan eleverna i skolan och under undervisningen strider mot skolans värdegrundsuppdrag.

En strategi som läraren kan använda är att man tillsammans med sina elever kommer överens om vilket förhållningssätt som är acceptabelt vid diskussionerna i form av klassrumsregler. Detta innebär att vi skapar ett klassrum som är öppet och har ett tillåtande klimat som möjliggör för trygga och respektfulla diskussioner bland eleverna. Enligt våra undersökningar kan det vara en fördel för vår kommande yrkesprofession som lärare, att förhålla sig till interkulturell pedagogik för att uppnå det öppna och tillåtande klassrummet, vilket utvecklar eleverna i att kommunicera och föra meningsfulla diskussioner som skapar en förståelse av varandras olikheter.

Konsekvensen av att tillämpa en interkulturell religionsundervisning beskriver Karlsson (2014) kan resultera i att eleverna blir kosmopolitiska medborgare och lär sig acceptera andra religioner och kulturer vilket i sin tur främjar elevernas personliga och empatiska utveckling. På så sätt kan vi se att religionslärare har en stor fördel av att förhålla sig till en interkulturell pedagogik i undervisningen, då interkulturell kompetens kan fungera som ett pedagogiskt verktyg i alla klassrum.

I resultatdelen belyser vi fördomar som en utmaning som kan uppstå i mångkulturella klassrum. En utvecklingsmöjlighet för religionsläraren att bemöta de stereotypa uppfattningarna som finns i det mångkulturella klassrummet ser vi kan ske genom att inkludera studiebesök i sin religionsundervisning som Britton (2019) lyfter upp. Genom studiebesök kan lärarens didaktiska möjligheter öka samtidigt som eleverna kan få ett nytt perspektiv av en främmande religion, samt att elevernas möjlighet till att skapa en personlig relation till ämnet skapas.

Resultatet i denna studie har en betydande roll för lärarprofessionen, då det har gett oss perspektiv på utmaningar som vi kan uppleva inom vår framtida yrkesprofession, samtidigt som resultatet belyser alternativa lösningar till religionsläraren att tillämpa i ett mångkulturellt klassrum. Vi anser att vår studie kan ge religionslärarna som undervisar i skolor och klassrum med elever från olika kulturella och religiösa bakgrunder möjliga förhållningssätt i undervisningen, för att skapa bättre förutsättningar i den mångkulturella verksamheten.

6.2 Slutsats

De frågeställningar som har grundat vår litteraturstudie är

- Vad säger forskningen om vilka utmaningar lärare möter i religionsundervisningen, i ett mångkulturellt klassrum?
- Hur kan lärare bemöta dessa utmaningar, enligt forskning

Utifrån vårt resultat av de vetenskapliga artiklarna och tidigare forskning som varit underlag för denna studie, kan vi konstatera att läraren kan uppleva flera olika utmaningar inom religionsundervisningen i ett mångkulturellt klassrum. Enligt vår slutsats kan utmaningarna bestå av en rad olika faktorer, där elevens kulturella bakgrund och syn på religionen är en av de faktorerna, samtidigt som en lärares kompetens inom interkulturell pedagogik också spelar en avgörande roll i hanteringen av de utmaningarna som kan uppstå. Vårt resultat visar även att läraren behöver vara medveten om sina elevers olika bakgrunder och syn på religionen, för att kunna anpassa religionsundervisningen till eleverna och hantera de olika utmaningar som kan uppstå i det mångkulturella klassrummet. Enligt vår slutsats kan detta i sin tur, leda till en god religionsundervisning, där fokus i undervisningen koncentreras på att förena och skapa en förståelse mellan elevernas olika kulturer, traditioner och trosuppfattningar. För att detta ska ske, måste läraren skapa ett tillåtande klassrum med dialoger och diskussioner tillsammans med eleverna, där fördomar lyfts och bemöts med kunskap, samtidigt som diskussioner om allmänmänniska livsfrågor kan fungera som en utgångspunkt i religionsundervisningen för att skapa förståelse mellan elevernas olika religionstillhörigheter och bidra med en mer inkluderande undervisning.

Enligt vår slutsats så är det en fördel för läraren att ha ett interkulturellt förhållningssätt för att kunna hantera de utmaningar som kan uppstå inom religionsundervisningen i förhållande till mångfalden i klassrummet. Kommunikativ kompetens, sociala kompetens och medborgerliga kompetens är tre kompetenser som bör samspela med varandra och som är en förutsättning för religionsläraren att tillämpa i religionsundervisningen för att utveckla elevernas förmåga att acceptera kulturella och religiösa olikheter.

Vidare kan vi konstatera att religionsundervisningen i Sverige har genomgått en rad förändringar i takt med samhällets mångkulturella utveckling, vilket har format undervisningen till vår aktuella religionsundervisning. Men enligt vår slutsats så finns det fortfarande utrymme för nya utvecklingsmöjligheter inom ämnet och utmaningarna som har lyfts upp i vår studie kan läggas som grund för att motivera detta. Men det vill även betonas att vår slutsats och kunskapsöversikt inte berör all forskning i utmaningarna som finns inom religionsundervisning, utan det finns en rad andra aspekter och faktorer som är väsentliga i de utmaningarna som finns inom dagens religionsundervisning. Vår kunskapsöversikt är endast baserat på tidigare forskning inom de utmaningar en lärare kan bemöta inom religionsundervisningen i det mångkulturella klassrummet, men en aspekt som hade möjligtvis gett vår studie en djupare och en mer kompletterande slutsats, hade varit en empirisk studie med

intervjuer från både elever och religionslärare som dagligen upplever och undervisar i mångkulturella klassrum. På så sätt hade vi möjligtvis fått nya perspektiv på hur utmaningarna inom religionsundervisningen upplevs i praktiken, men även perspektiv på metoder och arbetssätt där man arbetar för hantera dessa utmaningar som kan uppstå.

6.3 Vidare forskning

En aspekt som hade varit intressant att lyfta och forska mer inom religionsundervisningen är just medias påverkan både till religionsundervisningen och elevernas förhållningssätt till media och ämnet. Det finns ingen tvekan om att media har en stor betydelse för hur vi ser på samhället idag, och Berglund (2013) skriver att elever med muslimsk bakgrund med religiös tillhörighet har ett behov av att försvara sin religion när den omdiskuteras i media. Terrordåd som ofta kopplas till islam är ett sådant exempel som skulle kunna starta diskussioner i klassrummet. Det är lätt både för media och för okunniga elever att inte kunna se skillnad på terrorister som uppger att de utför dåd i Guds namn och vad majoriteten av muslimer står för.

Här är det viktigt för läraren att utbilda och hjälpa eleverna se skillnad mellan exempelvis terrordåd och islam och säkerställa att diskussionerna som uppstår präglas av respekt och ömsesidig förståelse. Det finns mycket forskning om hur media har påverkat olika typer av frågor och därför är det intressant att vidare undersöka hur media påverkar religionsundervisningen?

7. Referenslista

Berglund, J. (2013). *Islamic identity and its role in the lives of young Swedish Muslims*. Dynamics of Muslim Life.

Britton, T. (2019). *Att möta det levda: möjligheter och hinder för förståelse av levd religion i en studiebesöksorienterad religionskunskapsundervisning*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2019. Stockholm.

Brömssen, K.V. (2003). *Tolkningar, förhandlingar och tystnader: elevers tal om religion i det mångkulturella och postkoloniala rummet*. Diss. Göteborg: Univ., 2003. Göteborg

Eriksson Barajas, K., Forsberg, C., & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap - Vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. Stockholm: Natur & Kultur.

Falkevall, B. (2016). *Livsfrågor och religionskunskap: En behysning av ett centralt begrepp i svensk religionsdidaktik*. Doktorsavhandling. Stockholm: Stockholms universitet.

Hämtad från: [printed by G5 2010.indd \(diva-portal.org\)](#)

Franck, O. & Thalén, P. (red.) (2018). *Interkulturell religionsdidaktik utmaningar och möjligheter*. (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur.

Franken, L. (2017). *Neutrality and impartiality in RE: an impossible aim?* British Journal of Religious Education.

Friberg, F. (red.) (2017). *Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. (Tredje upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Gustavsson, C. (2013). *Existentiella konfigurationer: om hur förståelsen av livet tar gestalt i ett socialt sammanhang*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, 2013. Stockholm.

Hämtad från:

[SU-WordTemplate \(diva-portal.se\)](http://diva-portal.se)

Holmqvist Lidh, C. (2016). *Representera och bli representerad: elever med religiös positionering talar om skolans religionskunskapsundervisning*. Licentiatavhandling (sammanfattning) Karlstad: Karlstads universitet, 2016. Karlstad.

Kittelman Flensner, K. (2015). *Religious Education in Contemporary Pluralistic Sweden*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2015. Göteborg.

Karlsson, Å. P. (2014). *Meeting the other and oneself: experience and learning in international, upper secondary sojourns*. Umeå: Umeå Universitet.

Lahdenperä, P. (2010). Mångfald som interkulturell utmaning. I P. Lahdenperä & H Lorentz (Red.), *Möten i mångfaldens skola: Interkulturella arbetsformer och nya pedagogiska utmaningar*. Lund: Studentlitteratur.

Lahdenperä P. (2018). Interkulturalitet i undervisning och skolutveckling. Stockholm: Skolverket.

Hämtad från:

https://www.skolverket.se/download/18.32744c6816e745fc5c31480/1576585148460/Interkulturalitet_i_undervisning_och_skolutveckling_Pirjo_Lahdenpera_20181003.pdf

Lifmark, D. (2010). *Emotioner och värdegrundsarbete: om lärare, fostran och elever i en mångkulturell skola*.

Diss. Umeå: Umeå universitet, 2010. Umeå.

Lorentz, H. (2013). *Interkulturell pedagogisk kompetens: Integration i dagens skola*. Lund:

Studentlitteratur.

Moulin, D. (2011). Giving voice to 'the silent minority': the experience of religious students in secondary school religious education lessons. *British Journal of Religious Education*.

Nationalencyklopedin, interkulturellt lärande.

(hämtad från:) <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/interkulturellt-larande>

Nationalencyklopedin, mångkulturell.

(hämtad från:) <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/mangkulturell>

Osbeck, C. (2006). *Kränkningens livsförståelse: en religionsdidaktisk studie av livsförståelseundervisning i skolan*.

Diss. Karlstad: Karlstads universitet, 2006. Karlstad.

Pettersson, T. (2006). *Religion och samhällspraktik. En jämförande analys av det sekulariserade Sverige.*

Ramarajan, D., & Runell, M. (2007). *Confronting Islamophobia in Education. Intercultural Education.*

Skeie, G. (2017). *Where is Norwegian religious education research heading? A discussion based on two dissertations.* Nordidactica: Journal of Humanities and Social Science Education.

Sjöborg, A. (2013). *Religious education and intercultural understanding: examining the role of religiosity for upper secondary students' attitudes towards RE.* British Journal of Religious Education.

Skolverket (2005). Nationella utvärderingen av grundskolan 2003. Samhällsorienterande ämnen. Stockholm: Skolverket.

Sverige. Skolverket (2017). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2017. [Stockholm]: Skolverket.

Hämtad från:

<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d48d/155396804233/pdf3975.pdf>

Willander, E. (2019). *Sveriges religiösa landskap: sambörighet, tillhörighet och mångfald under 2000-talet.* Stockholm: Myndigheten för stöd till trossamfund.

[sveriges religiösa landskap utskrift.pdf \(myndighetenst.se\)](https://www.myndighetenforstodtilltrossamfund.se/utskrift/18.6bfaca41169863e6a65d48d/155396804233/pdf3975.pdf)

8. Redovisning av databassökning

Datum	Databas	Sökord	Begränsningar (år, peer- review...)	Antal träffar	Urval 1 Efter läsning av rubriker och efter läsning av abstract	Valda artiklar (utifrån relevans för frågeställning)
15/11	ERIC (EBSCO)	“Religious education”	Peer-review 2005–2020	3123	0	0
15/11	ERIC (EBSCO)	”Religious education” AND pupils	Peer-review 2005–2020	178	5	0
16/11	ERIC (EBSCO)	“Religious education” AND pupils AND diversity	Peer-review 2005–2020	19	2	0
16/11	ERIC (EBSCO)	”Multicultural education”	Peer-review 2005–2020	4062	3	0
16/11	ERIC (EBSCO)	”Multicultural education” AND diversity	Peer-review 2005–2020	24	7	0
16/11	ERIC (EBSCO)	“Religious education” AND islamophobia	Peer-review 2005–2020	3	2	1

Datum	Databas	Sökord	Begränsningar (år, peer-review...)	Antal träffar	Urval 1 Efter läsning av rubriker och efter läsning av abstract	Valda artiklar (utifrån relevans för frågeställning)
18/11	SwePub	Religionskunskapsundervisning	Doktors- och licentiatavhandlingar	2	2	2
18/11	SwePub	Religion* AND Undervisning* AND Kultur*	Doktors- och licentiatavhandlingar	6	1	0
21/11	SwePub	Mångkulturell skola	Doktors- och licentiatavhandlingar	3	1	1

Datum	Databas	Sökord	Begränsningar (år, peer-review...)	Antal träffar	Urval 1 Efter läsning av rubriker och efter läsning av abstract	Valda artiklar (utifrån relevans för frågeställning)
25/11	Taylor & Francis	Religious education	2005-2020	312	3	1
25/11	Taylor & Francis	Religious education and intercultural understanding	2005-2020	576	7	2

